

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

اداره بررسی های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی

مشروح مذاکرات شورای فقهی بانک مرکزی

یکصد و شانزدهمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۹/۲۸

اداره بررسی های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی

زمستان ۱۴۰۳

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

تهران، بلوار میرداماد، شماره ۱۹۸

تلفن: ۳۹۹۵۱ (۹۸۲۱+)

وب سایت: www.cbi.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره گزارش: ۱۴۰۳/۱۱/۹۶/۱۱۶/۱	شناسه گزارش
عنوان گزارش: مشروح مذاکرات شورای فقهی بانک مرکزی* یکصد و شانزدهمین جلسه مورخ ۱۴۰۳/۰۹/۲۸	
واژگان کلیدی: بانکداری متعارف، بانکداری اسلامی، بانک اسلامی نمونه، مباحه، رمزپول.	
تاریخ انتشار گزارش: زمستان ۱۴۰۳	

* بر اساس بند «ر» ماده (۱۸) قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی موظف است مشروح مذاکرات و مصوبات شورای فقهی را بر پایگاه اطلاع‌رسانی خود قرار دهد و برای عموم منتشر نماید. بر این اساس، اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی اقدام به تهیه و تدوین این گزارش نموده است. لازم به ذکر است مصوبات شورای فقهی پس از ابلاغ توسط بانک مرکزی اجرایی می‌گردد.

استفاده از مطالب این سند با ذکر منبع بلامانع است.

فهرست

- اسامی حاضرین در جلسه: (نام و نام خانوادگی، پست سازمانی یا دستگاه مرتبط)..... ۴
- مشروح مذاکرات مرتبط با موضوع اول: ارائه الگوی پیشنهادی پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی در رابطه با «بانک اسلامی نمونه»..... ۵
- مشروح مذاکرات مرتبط با موضوع دوم: ارائه الگوی اجرای واقعی مرابحه به صورت آزمایشی در بانک توسعه تعاون..... ۱۰
- مشروح مذاکرات مرتبط با موضوع سوم: بررسی سند «چهارچوب سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری بانک مرکزی در حوزه رمزپول‌ها»..... ۱۶

اسامی حاضرین در جلسه: (نام و نام خانوادگی، پست سازمانی یا دستگاه مرتبط)

۱. آیت الله غلامرضا مصباحی مقدم (ریاست شورای فقهی)
۲. آیت الله علیرضا اسلامیان (عضو شورای فقهی)
۳. آیت الله محمد سعید واعظی (عضو شورای فقهی)
۴. حجت الاسلام والمسلمین مجید رضایی دوانی (نایب رئیس شورای فقهی)
۵. حجت الاسلام والمسلمین باقری بنابی (عضو شورای فقهی)
۶. آقای دکتر اصغر ابوالحسنی (قائم مقام بانک مرکزی و عضو شورای فقهی)
۷. آقای دکتر فرشاد محمدپور (معاون تنظیم‌گری و نظارت بانک مرکزی و عضو محترم شورای فقهی)
۸. آقای دکتر سجاد افشار (معاون حقوقی و امور مجلس بانک مرکزی و عضو شورای فقهی)
۹. آقای دکتر عباس عرب‌مازار (عضو شورای فقهی)
۱۰. آقای دکتر علی خورسندیان (عضو محترم شورای فقهی)
۱۱. آقای دکتر کوروش پرویزیان (سرپرست پژوهشکده پولی و بانکی)
۱۲. خانم دکتر نوش آفرین مومن‌واقفی (معاون نظام پرداخت و فناوری‌های نوین بانک مرکزی)
۱۳. آقای دکتر علی سرزعیم (سرپرست محترم بانک توسعه تعاون)
۱۴. آقای دکتر سید علی‌اکبر میرعمادی (سرپرست مدیریت کل نظارت غیراحتیاطی بانک مرکزی)
۱۵. حجت الاسلام والمسلمین صباغیان (ناظر محترم شرعی بانک توسعه تعاون)
۱۶. آقای دکتر حسین میثمی (دبیر شورای فقهی و مدیر اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی بانک مرکزی)
۱۷. آقای حمیدرضا نوروزی (معاون اداره نظارت بر نظام‌های پرداخت بانک مرکزی)
۱۸. آقای مهدی کاظمیان (معاون اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی بانک مرکزی)
۱۹. آقای محمد حسین شمشیری (رئیس دایره اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی بانک مرکزی)
۲۰. آقای علی نظری (رئیس دایره اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی بانک مرکزی)
۲۱. آقای مهدی شهبازی‌فرد (کارشناس اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی بانک مرکزی)
۲۲. آقای کوروش بروجی (محقق اداره بررسی‌های بانکداری اسلامی و دبیرخانه شورای فقهی بانک مرکزی)

مشروح مذاکرات مرتبط با موضوع اول: «ارائه الگوی پیشنهادی پژوهشکده پولی و بانکی بانک

مرکزی در رابطه با بانک اسلامی نمونه»

تلاوت آیاتی چند از قرآن مجید

میثمی: موضوع این جلسه، بانک اسلامی نمونه است که به اختصار توضیحاتی درباره آن ارائه می‌شود. سپس آقای دکتر پرویزیان، رئیس محترم پژوهشکده، مباحث تکمیلی را مطرح خواهند کرد. جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۲ استقرار و اجرای بانکداری بدون ربا را آغاز نمود و اکثر کشورهای اسلامی نیز به سمت اجرای آن حرکت کردند. ایران و پاکستان بانکداری اسلامی را در تمامی شعب بانکی و به صورت سراسری پیاده‌سازی کردند؛ در حالی که سایر کشورها بانکداری اسلامی را در کنار بانکداری متعارف، اجرا نمودند.

بانک میزان به عنوان اولین بانک اسلامی در پاکستان تأسیس شد و تحولی چشمگیر در این کشور به وجود آورد؛ اما این کشور در سال ۲۰۰۱، اعلام کرد که امکان ادامه فعالیت‌های بانکی با نظام بانکداری اسلامی به تنهایی وجود ندارد. بنابراین، نظام بانکداری خود را به نظام دوگانه تغییر داد. اخیراً، دادگاه عالی پاکستان اعلام نمود که نظام بانکی این کشور باید تا ژانویه ۲۰۲۸ به بانکداری اسلامی سراسری تغییر پیدا کند. به این معنا که کل بانک‌های متعارف به بانک اسلامی تبدیل شوند.

در کشور ما، بر اساس اصل ۴ قانون اساسی، امکان اجرای بانکداری دوگانه و پیاده‌سازی بانکداری متعارف وجود ندارد. بر همین اساس، ایده بانک اسلامی نمونه (Sample Islamic Banking) به عنوان جایگزین بانکداری متعارف مطرح شده است. در این مدل، یک یا دو بانک به عنوان پیشگامان عرصه بانکداری اسلامی انتخاب و معرفی می‌شوند. برای اینکه بانک‌ها به نمونه‌های اسلامی تبدیل شوند، باید زمینه آن ایجاد شده و مجوزهای آن دریافت شود.

بر اساس ماده ۳ قانون بانک مرکزی، مسئولیت پیاده‌سازی بانکداری اسلامی به عهده بانک مرکزی و شورای فقهی گذاشته شده است. از این رو، طرح‌های مورد سفارش شورای فقهی در پژوهشکده پولی در حال بررسی و اجرا است؛ که یکی از این طرح‌ها بانک اسلامی نمونه است. این ایده می‌تواند به اجرای بانکداری اسلامی کمک نماید. همچنین، در برنامه هفتم که به ایجاد بانک توسعه‌ای اشاره شده است، که می‌تواند با موضوع بانک اسلامی نمونه مرتبط باشد.

پرویزیان: در قانون جدید بانک مرکزی که هم‌اکنون مبنای اجرایی مورد توجه قرار گرفته است، به طور مشخص در ماده ۲ آن، به موضوع کمک به تحقق اهداف و احکام مندرج در قانون اساسی اشاره شده است؛ علاوه بر این بند ۵ اصل چهل و سوم و سیاست‌های کلی نظام و بندهای ۱ و ۹ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی. در بند ۵ اصل ۴۳ قانون اساسی، به منظور تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کنی فقر و محرومیت و برآورده کردن نیازهای انسانی در فرایند رشد، اقتصاد جمهوری اسلامی بر اساس اصول مشخصی بنا شده است. یکی از این اصول، منع اضرار به غیر، انحصار، احتکار، ربا و دیگر معاملات باطل و حرام است.

همچنین، بندهای ۱ و ۹ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هدف تأمین رشد پایدار، بهبود شاخص‌های اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز، با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر و فرصت‌ساز تدوین شده‌اند. در بند ۱، تأمین شرایط لازم برای فعال‌سازی تمامی امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و افزایش مشارکت عمومی در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری جمعی و تأکید بر ارتقای درآمد طبقات کم درآمد و متوسط مورد تأکید قرار گرفته است. به علاوه، بند ۹ به اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی و ایجاد ثبات در اقتصاد اشاره دارد.

ماده ۳ قانون بانک مرکزی، اینطور مطرح می‌کند که مسئولیت استقرار بانکداری اسلامی و پیگیری اجرای قوانین مرتبط با بخش پولی و بانکی بر عهده بانک مرکزی جمهوری اسلامی است. این نکته تفاوت این قانون با قوانین قبلی، مانند قانون بانکداری بدون ربا را نشان می‌دهد. در قوانین قبلی، هدف اصلی ایجاد اطمینان از عدم وجود ربا در عملیات بانکی بود و تأکید خاصی بر اسلامی شدن عملیات وجود نداشت. اما در این قانون، تأکید بر اسلامی شدن الگوی بانکداری به وضوح مشهود است. این الگو شامل عملیات و خدمات بانکی می‌باشد که هر بانک در چهارچوب اهداف نظام اسلامی و مطابق با شریعت و موازین اسلامی تنظیم می‌نماید.

عملیات بانکی در بانکداری اسلامی شامل بانکداری اجتماعی یا قرض‌الحسنه و همچنین، بانکداری تجاری می‌شود. در واقع، در سطح شرکت‌ها و در سطح خرد، فعالیت‌هایی وجود دارد که تحت عناوینی مانند بانکداری اختصاصی (**Private Banking**) شکل می‌گیرد. به علاوه، بانکداری توسعه‌ای نیز به این فعالیت‌ها مربوط می‌شود و هر یک از این خدمات و محصولات، ویژگی‌های خاص خود را دارند.

بانک اسلامی به معنایی که در قانون برنامه هفتم، به ویژه در مواد ۸ و ۹ آن ذکر شده، می‌تواند عملیات خود را در این زمینه انجام دهد. البته، مجلس قانون دیگری را نیز در کنار قانون بانک مرکزی در نظر داشت که به تبیین چهارچوب عملیات بانکی بپردازد، اما این قانون کماکان در دست تصویب است.

در حال حاضر، مجموعه قوانینی که بر بانک‌ها حاکم است، شامل فعالیت‌هایی می‌شود که از قبل انقلاب آغاز شده و سپس در بانک ملی ادامه پیدا کرده است. اکنون شاهد ابعاد مختلفی از بانکداری، از جمله بانکداری الکترونیک هستیم. توسعه بانکداری تجاری و خصوصی به همراه بانکداری تخصصی، هر یک به تناسب پیشرفت‌های اخیر، در نظام بانکی وجود دارد.

پیشنهادی که چندین بار به بانک مرکزی ارائه شده، اکنون با توجه به بستر قانونی موجود، می‌تواند بیشتر مورد توجه قرار گیرد. در ماده ۸ برنامه هفتم اشاره شده که باید از بین بانک‌های موجود یک بانک توسعه‌ای شکل بگیرد و همچنین، تعدادی بانک توسعه‌ای نیز تأسیس شود. این بستر می‌تواند فرصتی فراهم کند تا نهادی با الگوی بانکداری اسلامی ایجاد شود. به همین منظور، می‌توان یک هیئت در بانک مرکزی تشکیل داد که، به این موضوعات بپردازد. همچنین، با شرکت‌هایی که صلاحیت اجرای این طرح‌ها را دارند، می‌توان به نتایج مطلوبی دست یافت.

به عنوان مثال، در ترکیه که جمعیتی نزدیک به کشور ما دارد، این مدل‌ها به خوبی پیاده‌سازی شده‌اند و در حال حاضر حدود ۶۵ بانک فعال در این کشور وجود دارد. همچنین، ۱۰ بانک به صورت الکترونیکی در ترکیه فعالیت می‌کنند. این در حالی است که در ایران نزدیک به ۴۰ بانک مشغول به کار بودند و اکنون تعداد بانک‌ها کمتر از ۳۰ تا است. این وضعیت نشان‌دهنده ظرفیت کشور برای ایجاد نهادهای مالی پشتیبان با شرکای جدید است که متأسفانه از این فرصت برای توسعه بازار مالی کشور به خوبی استفاده نمی‌شود.

به عنوان مثال در زمینه نهادهای حمایتی، در حوزه صنایع کوچک و متوسط، صندوق تضمین شرکت‌های کوچک و متوسط که زیرمجموعه وزارت صنایع قدیم و وزارت بازرگانی فعلی می‌باشد، ایجاد شده است. همچنین، شرکت‌های شهرک صنعتی و تعاونی‌های تولیدی، توزیعی، کشاورزی و صنعتی کشور نیز تحت نظارت این وزارتخانه فعالیت می‌کنند.

علاوه بر این، نهادهایی مانند کمیته امداد، آستان‌های مقدس، ستاد اجرایی، بنیاد مستضعفان و بنیاد علوی نیز در حوزه کسب و کارهای کوچک و متوسط فعالیت دارند و به نوعی با اهداف اجتماعی و قرض‌الحسنه نزدیک هستند. اصناف نیز به عنوان یک نهاد مهم در این زمینه مطرح می‌باشند. در حال حاضر، تعداد زیادی از این صندوق‌ها وجود دارند، به علاوه سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر (venture capital) که در کنار آنها فعالیت می‌کنند. همچنین، صندوق‌های قرض‌الحسنه تک شعبه‌ای در سراسر کشور به صورت شبکه‌ای وجود دارند و تعاونی‌های اعتبار خاصی مانند تعاونی اعتبار ایران خودرو نیز در این زمینه فعال هستند.

شایان ذکر است، این نهادهای مالی ظرفیت‌های گسترده‌ای برای ایجاد فرصت‌های جدید دارند. بنابراین، اگر بخواهیم شرکای جدیدی با شخصیت حقوقی تازه در کشور ایجاد کنیم، این امر امکان‌پذیر است و می‌توانیم از ظرفیت‌های موجود بهره‌برداری کنیم. به عنوان مثال، در بانک ملی، یک صندوق قرض‌الحسنه وجود دارد که می‌تواند به این اهداف کمک کند. در گذشته، نهادهایی وجود داشتند که می‌توانستند به عنوان تسهیل‌گر مشابه بانک کارگشایی عمل کنند. برخی از بانک‌های کشور، مانند بانک پارسیان، اقدام به ایجاد صندوق‌های قرض‌الحسنه مستقل کردند که این صندوق‌ها به کسب و کارهای کوچک و متوسط در سراسر کشور خدمات ارائه می‌دهند.

ابزارها و فناوری‌های جدیدی که امروزه در دسترس هستند، زیرساخت‌های جدیدی را برای شکل‌گیری این نهادهای مالی فراهم می‌کنند، بدون اینکه نیاز به گسترش شعبه‌ها باشد. این نهادها می‌توانند از ظرفیت شعب موجود در کشور بهره‌برداری کنند. به عنوان مثال، پست بانک و بانک‌هایی که شعب و نمایندگی‌هایی در تمام روستاها دارند، می‌توانند از این ظرفیت‌ها به خوبی استفاده نمایند.

نکته مهم دیگر، رعایت استانداردهای حساسی و مالی است که باید با عملیات این بانک‌ها همخوانی داشته باشد. پیشنهاد ما این است که خدمات بانک اسلامی نمونه به گونه‌ای تنظیم شود که یک الگو یا نمونه موفق در کشور ایجاد گردد. این الگو می‌تواند به عنوان مرجعی برای سایرین عمل کند و اگر موفق باشد، دیگران نیز می‌توانند به آن ملحق شوند. در صورتی که این الگو نتواند به موفقیت برسد، باید ایرادات و مشکلات آن شناسایی و برطرف شوند. این رویکرد می‌تواند

هزینه‌های کلی کشور را کاهش دهد. بنابراین، پیشنهاد می‌کنیم که یک کارگروه در بانک مرکزی یا پژوهشکده برای بررسی موضوع تشکیل شود.

مصباحی مقدم: از شما بابت تهیه این پیش‌نویس سپاسگزارم و همان‌طور که اشاره شد، تشکیل یک کارگروه در دبیرخانه نیز می‌تواند مفید باشد. لطفاً این موضوع را بررسی کنید و نسخه‌ای برای اعضا ارسال کنید تا همه در جریان قرار بگیرند. این موضوع در یک جلسه دیگر می‌تواند به طور دقیق‌تر مورد بحث قرار گیرد.

رضایی: آقای دکتر پرویزیان و همکارانشان اقدام بسیار شایسته‌ای انجام داده‌اند. ایشان پیشنهاد کلی خود را مطرح نموده و اشاره کردند که در حال حاضر دو بانک قرض‌الحسنه در کشور وجود دارد. اگر صلاح بدانند، می‌توانند تجربیات خود را به بانک‌های غیر قرض‌الحسنه نیز منتقل کنند. این موضوع می‌تواند در کارگروه نظارت و تطبیق شرعی مورد بحث و بررسی قرار گیرد و شاید بتوان از ایده تشکیل بانک اسلامی نمونه حمایت کرد.

در قانون بانک مرکزی، وقتی به موضوع بانکداری اسلامی اشاره می‌شود، منظور این است که تمامی بانک‌های کشور باید مطابق با قانونی که مجلس تصویب می‌کند، به سمت اسلامی شدن حرکت کنند. اما، در انتخاب نام برای این طرح، بهتر است از کلمه «اسلامی» استفاده نشود، زیرا ممکن است به سایر بانک‌ها القا کند که غیراسلامی هستند.

ابوالحسنی: در جلسه گذشته، به وظایف بانک مرکزی درباره استقرار بانکداری اسلامی که در قانون تصریح شده است، اشاره شد. در آن جلسه، مقرر گردید که این موضوع در دبیرخانه مورد بررسی قرار گرفته و راهکارهای عملیاتی مربوط به آن ارائه شود. باید توجه داشته باشیم که این موضوع فراتر از این است که صرفاً عناوین اسلامی ایجاد شوند.

اقدامات بانک مرکزی در این زمینه، باید به طور واضح و مکتوب اعلام شود تا بتوانیم آن را ابلاغ کنیم. در این راستا، شورای فقهی باید موضوع را پیگیری کند و تبیین کند که کدام بخش از عملیات بانکی اسلامی است و کدام بخش آن اسلامی نیست؛ تا واحدهای اجرایی بانک مرکزی مطابق با آن عمل کنند.

بنابراین از اعضای حاضر در جلسه انتظار می‌رود که در اجرای موضوع استقرار بانکداری اسلامی، همکاری لازم را داشته باشند و دبیرخانه نیز در این زمینه آنها را مساعدت نماید. صرفاً استفاده از افرادی که در رشته اقتصاد تحصیل نموده و در بانکداری اسلامی اطلاعاتی دارند کافی نیست، بلکه باید از افرادی استفاده شود که به بانکداری اسلامی اعتقاد داشته و تجربه و علم کافی نیز دارند. پیشنهاد می‌شود با مجموعه‌ای از این افراد یک گروه کاری تشکیل شود تا تحت نظر دبیرخانه شورای فقهی فعالیت کنند. چنانچه در این زمینه نیاز به ایجاد یک نهاد تخصصی باشد، نهاد مربوط را نیز ایجاد خواهیم نمود.

برای بنده بسیار مهم است که نسبت به ویژگی‌های بانک اسلامی آگاه شوم. چنانچه ایجاد یک یا دو بانک مد نظر است، باید مشخص شود که این کار چگونه باید انجام شود. به عنوان مثال، اگر بخواهید از پست بانک یا بانک قرض‌الحسنه استفاده کنید، مشکلی وجود ندارد. اما باید مشخص شود که چه اقداماتی باید انجام شود.

اگر بنا باشد ایده بانک اسلامی را عملیاتی کنیم با توجه به اینکه اساسنامه مبنای عمل بانکها می‌باشد، باید هرچه سریعتر تغییرات لازم را در اساسنامه بانکها (که اکنون در حال تغییر است) اعمال کنیم. به این معنا که تا شش ماه دیگر یک اساسنامه کامل برای بانک داشته باشیم. جمع‌بندی بنده این است که باید رویکرد اصلی در تشکیل بانک اسلامی به طور دقیق مشخص شود تا مسیر به درستی طی گردد.

میثمی: همانطور که در هر یک از کارگروه‌های شورای فقهی یکی از فقهای شورا به عنوان نماینده حضور دارد، برای کارگروه پیشنهادی نیز باید یک فقیه معرفی شود؛ بنابراین یک نفر می‌تواند داوطلب شود. از علمای اهل سنت نیز دعوت می‌شود تا در جلسات مربوط به این کارگروه شرکت داشته باشند.

مصباحی مقدم: مقرر شده بود که در این جلسه درباره رمازرها نیز گفت‌وگو شود.

ابوالحسنی: به اطلاع می‌رسانم که موضوع رمازر به شوراهای سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری ارجاع شده و در حال بررسی است. هیئت عالی کلیت موضوع را تأیید نموده. چنانچه شورای فقهی درباره رمازرها نکاتی دارد، باید مطرح نماید؛ چرا که زمان محدودی برای بررسی وجود دارد.

میثمی: مصوبه بانک مرکزی در خصوص رمازر هنوز نهایی نشده است. ممکن است نیاز باشد که نسخه‌ای توسط شورای فقهی تهیه شود و موضوع مورد بررسی قرار گیرد. سپس در این خصوص با همکاران حوزه فناوری مذاکره شود.

محمدپور: درباره موضوع افزایش سرمایه از محل فروش سرمایه‌گذاری بانکها که موضوع جلسات گذشته بود، نکاتی مد نظر است. این موضوع را از ابعاد مختلف و مسائل اجرایی و نظارتی بررسی و جمع‌بندی نموده‌ایم که گزارش آن باید در شورای فقهی مطرح شود.

مصباحی مقدم: با توجه به نکات مطرح شده، ضرورت دارد کارگروه بانک اسلامی نمونه ذیل دبیرخانه شورای فقهی تشکیل شده و موضوع را با استفاده از ظرفیت علمی پژوهشکده پولی و بانکی پیگیری نماید.

مشروح مذاکرات مرتبط با موضوع دوم: «ارائه الگوی اجرای واقعی مرابحه به صورت آزمایشی در

بانک توسعه تعاون»

میثمی: موضوع دوم، یعنی ارائه الگوی اجرای واقعی مرابحه مربوط به بانک توسعه تعاون است. از این رو آقای دکتر سرزعی، مدیر عامل محترم این بانک و حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای صباغیان ناظر شرعی بانک توسعه تعاون درباره آن نکاتی ارائه خواهند کرد.

صباغیان: موضوع بحث ما واقعی سازی عقد مرابحه و مدل های عملی آن است. آیت الله مصباحی مقدم تأکید نمودند که بانک توسعه تعاون در این زمینه پیشگام شود. بنابراین، در بانک صنعت و معدن پیش نویسی تهیه شد و جلساتی با حضور معاونت عملیات بانک و مدیر عامل سابق برگزار گردید. به این ترتیب به چهار مدل رسیدیم که هم در جزئیات و هم در کلیات قابل بررسی است. در همین رابطه چندین بار نظرات آیت الله مصباحی مقدم را دریافت نموده و با ایشان گفت و گو کردیم. البته ممکن است مدل های ارائه شده نواقصی داشته باشند. بنابراین نظرات تکمیلی خود را بیان نمایید.

در اجرای عقد مرابحه، موضوعاتی مانند صوری سازی و فاکتور سازی به وفور مشاهده می شود. از این رو، دو مدل عملیاتی برای تسهیلات مرابحه کلان و خرد ارائه شده است. در این راستا، طراحی گواهی سپرده خاصی بر اساس عقد مرابحه را در نظر داریم. گواهی سپرده خاصی که در گذشته در قالب عقد مشارکت بود، اکنون در قالب عقد مرابحه مطرح شده است. این موضوع را با حضرت آیت الله مصباحی مقدم در میان گذاشتیم و ایشان فرمودند که اگر مصوبه ای از شورای فقهی برای این کار گرفته شود، می توان آن را اجرا نمود.

در الگوی جدید، بانک به عنوان وکیل افرادی که سرمایه دارند و می خواهند فعالیت کنند، شرکت هایی را شناسایی می کند که به سرمایه در گردش یا سرمایه ثابت نیاز دارند. بانک این پول را از سپرده گذاران دریافت کرده و به نمایندگی از آنها در شرکت های مذکور که مورد بررسی کارشناسی قرار گرفته اند، به کار می گیرد. همچنین، بانک می تواند تا حد امکان از طریق شرکت های زیرمجموعه خود، خریدهای لازم را انجام دهد، چه برای تأمین مواد اولیه، چه برای سرمایه در گردش یا سرمایه ثابت برای ساخت. اگر راه دوم امکان پذیر نباشد، شرکت متقاضی می تواند تجهیزات را خریداری کند. اما در این حالت، پول به حساب شرکتی که درخواست تسهیلات دارد واریز نمی شود، بلکه به حساب شرکتی که تجهیزات یا مواد را از آن خریداری کرده، منتقل می گردد. این موضوع در مرحله اول نیاز به تأیید بانک دارد.

برخی از مرابحه ها به سپرده های خاص با عقد مرابحه مربوط می شوند و همچنین، می توان (صندوق - پروژه ای) در بانک ایجاد کرد که وجوه خرد سپرده گذاران در آن جمع آوری شود. این صندوق می تواند در پروژه هایی که بانک آنها را بررسی و تأیید می کند، سرمایه گذاری نماید. شرکت هایی که به دنبال دریافت تسهیلات هستند، چه برای سرمایه ثابت و چه برای سرمایه در گردش، می توانند با بانک تفاهم نامه امضا کنند و از این طریق تسهیلات لازم را دریافت نمایند. در قانون برنامه هفتم پیشرفت، مقرر شده است که بانک مرکزی باید به بانک ها مجوزی برای صدور گواهی سپرده خاص اعطا کند. به عبارت دیگر، طبق این برنامه، بانک مرکزی مجاز است که به بانک ها اجازه دهد اوراق گواهی سپرده مدت دار را منتشر کنند تا به

تأمین مالی پروژه‌ها کمک نماید. همچنین، دستورالعمل مربوط به انتشار این اوراق باید به شبکه بانکی ابلاغ شود و سقف مبلغ ریالی قابل انتشار این اوراق تا پایان فروردین هر سال تعیین گردد.

در مورد جمع‌آوری سپرده‌ها از مردم تصمیم داریم با شرکت‌های واسپاری که در این زمینه فعالیت دارند، همکاری کنیم. در مرحله اول، تمرکز بر روی شرکت‌های واسپاری خواهد بود که به مشتریان تسهیلات مرابحه خرد ارائه می‌دهند. به این شرکت‌ها مستقیماً تسهیلات نمی‌دهیم، بلکه از طریق شرکت‌های واسپاری، تأمین مالی انجام خواهیم داد. این شرکت‌ها باید خود را تجهیز کنند و خریدها را انجام دهند تا بتوانند به مشتریان خدمات ارائه نمایند. شرکت واسپاری به بانک مراجعه می‌کند تا محصولات را از کارخانه‌ها و شرکت‌هایی که محصولات مورد نظر را دارند، خریداری کند. بانک تمامی مراحل را انجام می‌دهد و وثیقه را دریافت کرده و کارهای اولیه را پیش می‌برد. سپس، این موارد را به شرکت پلتفرم ارجاع می‌دهد تا خرید انجام شود.

بانک‌ها نیز از این فرایند بهره‌مند می‌شوند، زیرا سود آنها در خرید است و می‌توانند قیمت‌ها را به طور قابل توجهی کاهش دهند و محصولات را با قیمت پایین‌تری به مردم ارائه نمایند. تسهیلاتی که به مردم ارائه می‌شود، به دلیل خرید ارزان‌تر از شرکت‌ها و کارخانه‌ها، بسیار مناسب‌تر خواهد بود و این موضوع به نظر بنده نکته مثبتی است. علاوه بر اینکه در این مدل، واقعی‌سازی اتفاق می‌افتد، یعنی بانک به طور واقعی تمامی ریسک‌ها را می‌پذیرد؛ از جمله ریسک‌های تجاری و ریسک نکول.

در حال حاضر، یکی از مشکلات برخی از مسئولان بانک‌ها، به‌ویژه متصدیان شعب، عدم آگاهی از مفهوم عقد مرابحه است. در این عقد ابتدا باید برای بانک خرید کنیم و سپس از طرف بانک به فروش برسانیم.

مصباحی مقدم: باید بگوییم که یکی از دلایل ارجاع این مدل به بانک توسعه تعاون برای اجرایی کردن آن، کوچک بودن این بانک است و همچنین، احساس کردم که مجموعه‌ای که در این بانک همکاری می‌کند، آمادگی لازم برای اجرای چنین طرحی را دارند.

نکته دیگر این است که این طرح می‌تواند به صورت پایلوت در این بانک اجرا شود و سپس در سایر بانک‌ها گسترش یابد. با توجه به این مسائل، فرض ما این است که بانک به مشتری پول نمی‌دهد تا به عنوان وکیل برود و از طرف بانک خرید کند و سپس به خود بفروشد.

در الگوی فعلی، مشتری در این فرایند به نام بانک خرید و فروش نمی‌کند و این موضوع در قصد و رفتار او تحقق نمی‌یابد. بنابراین، باید تدبیری اتخاذ کنیم که هر فردی که به بانک مراجعه می‌کند، مستقیماً درخواستش به بنگاه ارجاع داده شود.

در الگوی جدید، بانک به طور مستقل محاسبات مالی خود را انجام می‌دهد و فروشگاه به نمایندگی از بانک، کالا را به صورت نسبی به مشتری می‌فروشد. در واقع، یک واسطه وجود دارد که کالای واقعی را از فروشگاه‌هایی که متعلق به بانک یا

فروشگاه دیگری است، به مشتری منتقل می‌کند. در این حالت، تأمین مالی واقعی انجام می‌شود و یکی از کالاهایی که قبلاً خریداری شده یا در حال خریداری است، از یک مشتری به مشتری دیگر منتقل می‌شود.

بنابراین، یک معامله واقعی صورت می‌گیرد و فاکتورهای غیرواقعی و رفتار غیر قابل کنترل پدید نمی‌آید. این مدل یک اقدام بسیار مثبت است. همان‌طور که جناب آقای صباغیان اشاره کردند، بهتر است که این مدل پیشنهادی به صورت مکتوب به اعضا ارائه شود تا آنها با دقت آن را بررسی کنند و ببینند آیا این روش، همان چیزی است که انتظار داریم و می‌تواند به تحقق اهداف شورای فقهی کمک کند یا خیر. اگر بتوانیم یک نمونه موفق را در یک بانک پیاده‌سازی کنیم، تأثیر آن به گونه‌ای خواهد بود که واقعاً عملیات بانکی و تأمین مالی در قالب مرابحه انجام می‌شود و دیگر هیچ شکی در مورد تحقق اهداف مرابحه نخواهیم داشت.

رضایی: نکته‌ای که وجود دارد این است که تا چه حد بانک می‌تواند با بخش واقعی اقتصاد، به معنای خرید و فروش کالا و خدمات، درگیر شود. در حال حاضر، فروش اقساطی فرش یا لوازم خانگی به صورت گسترده‌ای تبلیغ می‌شود. در این کسب و کارها معمولاً از مشتریان چک دریافت شده و به تدریج پول‌ها را جمع‌آوری می‌نمایند. آیا این روش می‌تواند به نوعی شبیه لیزینگ باشد و مشکلات را حل کند؟ باید تلاش شود که بانک‌ها درگیر کالاها و خدمات نشوند و از آنها بخواهیم که به کار بانکی خود بپردازند. در این زمینه، بهتر است که این امور به شرکت‌ها واگذار شود. اگر از پلتفرم‌هایی که اشاره کردید استفاده شود، می‌تواند کمک‌کننده باشد. نکته مهم این است که بانک‌ها نباید تمام ریسک‌ها را به عهده بگیرند، چرا که بانک‌ها باید به وظایف خود نیز عمل کنند.

مصباحی‌مقدم: البته بانک به طور مستقیم وارد نمی‌شود، بلکه بنگاه‌های زیرمجموعه‌اش این کار را انجام می‌دهند. یعنی بانک از طریق شرکت‌های خود وارد عمل می‌شود، اما با یک عملیات واقعی عقد مرابحه را اجرایی می‌کند.

اجازه دهید یک تجربه را به اشتراک بگذارم. در بازدیدی که بنده از بانک اسلامی اردن داشتم، این بانک در کنار ۲۰ بانک دولتی و غیردولتی به فعالیت مشغول بود. از مدیران بانک اسلامی پرسیدم که چه خدماتی ارائه می‌دهند و بعداً هم گزارش‌های مکتوبی از آنها دریافت کردم. بیان کردند که در بانک اسلامی کالاهایی را که افراد سفارش می‌دهند، خریداری می‌کنیم و این کالاها به انبار بانک منتقل و در آنجا ثبت می‌شوند. باید اطمینان حاصل کنیم که همه چیز به درستی انجام شده و سپس کالاها به مشتریان تحویل داده می‌شوند. البته برخی از کالاهایی که خریداری می‌کنیم، امکان انتقال به انبار بانک را ندارند، مانند تجهیزات کارخانه. در این موارد، ما ناظری را به محل کارخانه می‌فرستیم تا بر نصب تجهیزات نظارت کند و گواهی دهد.

بنابراین، به نظر می‌رسد که نباید نگران ورود بانک‌ها به عرصه واقعی تجارت باشیم، اما باید تلاش کنیم که این فعالیت‌ها تا حد ممکن بدون ورود مستقیم بانک‌ها انجام شود. من هم موافقم که باید عملیات واقعی انجام شود و نه فعالیت‌های صوری.

ابوالحسنی: ما به دنبال دو هدف در مدل مباحه هستیم: اول اینکه بتوانیم مباحه را به صورت پروژه محور و کاملاً مشخص انجام دهیم. دوم اینکه از آنجا که بانک نمی تواند به طور مستقیم در فعالیت های واقعی وارد شود و این ممکن است نقش واسطه گری آن را کمرنگ کند، باید از شرکت های واسطه ای در اجرای مباحه واقعی استفاده کنیم.

در شورای فقهی مباحه پروژه ای تصویب شده است. بنابراین، این مدل هم قابلیت اجرا دارد. لطفاً این مصوبه را در بانک خود اجرا کنید و به ما اطلاع دهید تا بتوانیم به سایر بانک ها نیز بگوییم که همین روش را دنبال کنند. اگر در حین اجرا به اصلاحاتی نیاز بود، لطفاً بفرمایید که کدام بخش ها باید تغییر کند.

گواهی سپرده خاص به صورت عقد مشارکتی عمل می کند. مدل کار به این صورت است که پروژه ای مشخص را به مردم معرفی می کنیم و از آنها می خواهیم که سرمایه های خود را به ما بسپارند. بانک به نمایندگی از آنها در این پروژه سرمایه گذاری می کند.

به عنوان مثال، اگر این پروژه ۴۰ درصد سود داشته باشد، بنده به عنوان بانک می توانم با اطمینان بگویم که حداقل ۲۵ درصد از سود را تا زمان به نتیجه رسیدن پروژه به شما پرداخت خواهیم کرد. این همان گواهی سپرده خاص است که در حال حاضر در حال اجرا می باشد و بانک ها آن را به کمیسیون اعتباری بانک مرکزی ارسال می کنند تا تصویب شود و سپس به مرحله عملیاتی برسد. در الگوی پیشنهادی بانک توسعه تعاون، بانک ها با دریافت پول مردم، اقدام به خرید کالاها یا پروژه ها می کنند، چه به طور مستقیم و چه به صورت غیرمستقیم از طریق شرکت های وابسته. این کار به آنها این اطمینان را می دهد که خریدها به درستی انجام شده است. با این پول، تجهیزات خریداری شده و به محل مورد نظر منتقل می شود. اگر بخواهیم به دنبال چنین رویکردی برویم، می توان گفت که این مدل واقعی تر از آن چیزی است که در حال حاضر اجرا می شود. شرکت های زیرمجموعه بانک ها به عنوان شرکت های زنجیره ارزش تعریف شده اند.

به عنوان مثال، یک شرکت IT برای بانک ها ایجاد شده است، زیرا وجود آن برای فعالیت های صرافی و دیگر خدمات بانکی ضروری است. بانک ها می توانند در این زمینه ها فعالیت کنند و با تغییر اساسنامه خود، انواع مختلفی از مدل ها را ایجاد کنند تا بتوانند در بخش های واقعی سرمایه گذاری نمایند.

واعظی: مقام معظم رهبری در سال های قبل بانک ها را از ورود به بنگاه داری و فعالیت های واسپاری منع کردند. ایشان فرمودند که بانک ها نباید با پول مردم به بنگاه داری بپردازند. حالا سوال این است که آیا این موضوع با طرحی که شما می خواهید ارائه دهید، تناقضی ندارد؟ باید در نظر داشته باشید که منظور مقام معظم رهبری چه بوده و چرا اینگونه واکنش نشان داده اند.

مصباحی مقدم: در مورد بانکداری، ایشان به وضوح فرمودند که بانک ها باید به چه شکلی عمل کنند. به عنوان مثال، بانک سپه دارای معادن و صنایع مختلفی از جمله فولاد و پتروشیمی است. توجه داشته باشید که این بانک ها نباید صرفاً به عنوان واسطه عمل کنند. بنابراین، بنگاه داری به معنای واقعی کلمه، غیر از واسطه گری است. این به این معناست که سرمایه

مردم نباید به بنگاه‌ها منتقل شود. در حال حاضر، سرمایه مردم به بنگاه‌ها، معادن و صنایع معدنی رفته است. اگر دقت کنید، این سرمایه‌گذاری‌ها در صنایع مشابه نیز وجود دارد.

اگر این طرح موفق باشد، می‌توانیم با سایر فروشگاه‌ها قرارداد ببندیم، به ویژه با فروشگاه‌های زنجیره‌ای. یعنی شما می‌توانید به عنوان واسطه برای فروش محصولاتی که ما به مشتریان خود ارائه می‌دهیم، عمل کنید. بانک هیچ‌گونه دخالتی در کار بنگاه‌داری نخواهد داشت و از این بابت هیچ مشکلی وجود ندارد.

اسلامیان: بنده از مباحث مطرح شده اینگونه برداشت کردم که بانک برای مشتریانی که تسهیلات می‌گیرند، اجناس مورد نیاز را تهیه کرده و به فروش می‌رساند. در واقع این اجناس را به صورت نقد خریداری می‌کند و با سودی که طبق توافق تعیین شده، به صورت اقساطی به مشتریان می‌فروشد. مسئله اصلی این است که به نظر می‌رسد همکاری با شرکت‌ها می‌تواند بسیار مؤثر باشد. این یک اقدام واقعی و ماندگار است و نه یک راه‌حل سطحی یا فرار از قوانین. اگر این کار به درستی انجام شود، می‌تواند خدمت بسیار خوبی باشد.

باید توجه داشت که اگر قرار است شرکت‌های زیرمجموعه‌ای از بانک ایجاد شود، باید به این نکته نیز توجه شود که این شرکت‌ها واقعاً جزئی از بانک باشند. شرکت زیرمجموعه بانک، بخشی از بانک است و هزینه‌هایی که دارد باید به صورت تخصصی مدیریت شود. ابتدا باید توجه کنید که تولیدکنندگان مختلف مانند بافندگان فرش، نیاز به مواد اولیه دارند. بنابراین، شما می‌توانید روشگاهی راه‌اندازی کنید که تمام مایحتاج مشتریانی که به دنبال تسهیلات هستند را تأمین کند.

سرزعی: به طور کلی، دو نکته را می‌خواهم مطرح کنم: یک بار شما خطوط هوایی راه‌اندازی می‌کنید و با جذب مسافر سود می‌کنید، بار دیگر هواپیما می‌خرید و به شرکت‌های هواپیمایی می‌فروشید. این دیگر مصداق بنگاه‌داری نیست. ما در حال حاضر شرکت‌های لیزینگ داریم که تحت نظر بانک‌ها فعالیت می‌کنند و می‌توانیم در آنها سرمایه‌گذاری کنیم تا خودشان کامیون، تراکتور یا واگن بخرند.

میرعمادی: توضیحات آقای دکتر صباغیان بیشتر به تجهیز مربوط می‌شود تا تخصیص. برای جلوگیری از صوری‌سازی، باید به سمت تخصیص برویم. یادآور می‌شوم که مرحوم دکتر موسویان همیشه بر این نکته تأکید داشتند که ساده‌سازی باید مورد توجه قرار گیرد، اما نباید به صوری‌سازی منجر شود. در فرایند عقد مباحثه، وکالت‌ها باید با دقت انجام شود. کارت اعتباری بر اساس عقد مباحثه طراحی شده است و هدف ما ساده‌سازی این فرایند است.

عقد مباحثه به گفته مرحوم دکتر موسویان، ۷۰ درصد نیازهای خانوارها در زمینه کالا و ۲۰ درصد در زمینه خدمات را پوشش می‌دهد و در مجموع ۹۰ درصد از نیازهای خانوار را تأمین می‌کند. این عقد به دلیل ویژگی‌های خاص خود، کمتر دچار انحراف می‌شود. در مورد مدل پیشنهادی بانک توسعه تعاون، به نظر می‌رسد بانک‌ها با عملیاتی پیچیده مواجه خواهند شد. ما در عقد مباحثه از انواع کالاها صحبت می‌کنیم که می‌تواند شامل کالاهای کوچک و بزرگ باشد. همچنین، خدمات را نمی‌توانیم حذف کنیم. سرمایه‌گذاری‌های ما محدودیت‌هایی دارد که باید به آنها توجه کنیم. با این حال، عقد مباحثه پتانسیل دارد که انحرافات را به حداقل برساند.

میثمی: اخیراً در زمینه مباحثه پروژه‌ای، مصوبه خوبی داشتیم که خوشبختانه در شورا به جمع‌بندی رسید، اما متأسفانه این مصوبه هنوز به مرحله اجرا نرسیده است. اگر به جمع‌بندی‌های آقای دکتر ابوالحسنی توجه کنیم و مدیر عامل و ناظر محترم نیز موافق باشند، این امکان وجود دارد که مباحثه پروژه‌ای را در بانک توسعه تعاون اجرایی کنیم. در کشور ما، مباحثه از ابتدا در حوزه خرد تعریف شده است، در حالی که در سایر کشورها اینگونه نیست و محدودیتی ندارد. بنابراین، این ایده قابل بررسی است که مصوبه مباحثه پروژه‌ای به بانک توسعه تعاون ابلاغ شود و به عنوان بخشی از اجرای واقعی مباحثه، پس از یک دوره مثلاً ۶ ماهه گزارشی برای ادامه مسیر توسعه مباحثه تهیه کنیم.

مصباحی مقدم: پیشنهاد دهنده این موضوع بنده هستم. بنده از مدیر عامل سابق بانک توسعه تعاون و جناب آقای صباغیان دعوت کردم تا طرحی برای تأمین مالی مباحثه واقعی تهیه کنند. این موضوع برای ما در اولویت است و می‌تواند شامل کلیه بنگاه‌ها گردد. هر جا که امکان قرارداد و نظارت وجود داشته باشد، می‌توانیم از این ظرفیت استفاده کنیم. نباید به فروشگاه‌های خاص محدود شویم و باید از انحصار برخی فروشگاه‌های زنجیره‌ای بزرگ جلوگیری کنیم.

فرض کنیم که تمامی بنگاه‌ها بتوانند تحت پوشش چنین طرحی قرار بگیرند، اما به طور طبیعی، شروع می‌تواند از یک نقطه محدودتر باشد و سپس گسترش یابد. همچنین، می‌توان از طریق لیزینگ‌ها برای کالاهای خاص استفاده کرد و همچنین، می‌توان از سایر فروشگاه‌ها برای کالاهای عمومی بهره برد. می‌توان از اینجا شروع کرد و تجربه‌ای کسب نمود که شامل خدمات پزشکی، حمل و نقل و خدمات فنی و مهندسی می‌شود. به عبارت دیگر، تمامی بنگاه‌هایی که این نوع خدمات را ارائه می‌دهند، به تدریج باید به سمت بانک بیایند و قرارداد منعقد کنند.

بنابراین، باید از یک نقطه شروع کنیم و جرات ورود به این حوزه را داشته باشیم. با کسب تجربه و شناسایی اشتباهات، اصلاحات لازم را انجام داده و به گسترش فعالیت‌هایمان بپردازیم تا بتوانیم آنچه که تحت عنوان خدمات ارائه می‌دهیم، بهبود بخشیم.

به این ترتیب، بازار کالاها و خدمات باید به گونه‌ای باشد که هر آنچه تأمین مالی می‌گردد، با آنچه که ادعا می‌شود، همخوانی داشته باشد. تولیدکننده باید به تولید بپردازد و تاجر به تجارت، تا بتوانیم شاهد یک جهش واقعی در رشد اقتصادی جامعه باشیم. دلیل عدم تحقق این رشد، نشت منابع به بازار واسطه‌گری و دلالی است. به عنوان مثال، منابع کشاورزی به خرید و فروش‌های دلالی منتقل می‌شود و در صنعت نیز همین وضعیت وجود دارد. بنابراین، باید تلاش کنیم که هر نوع تأمین مالی به نیاز واقعی متقاضیان و درخواست‌کنندگان برسد. این امر نیازمند یک روش مشخص است که ما را به این واقعیت نزدیک کند.

از زحمات شما سپاسگزارم و خواهش می‌کنم الگویی که تهیه کرده‌اید را به دبیرخانه ارائه دهید تا در اختیار اعضا قرار گیرد. امیدوارم دوستان یک بار دیگر آن را بررسی کنند و در جلسه شورا مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

مشروح مذاکرات مرتبط با دستور سوم: «بررسی سند چهارچوب سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری بانک

مرکزی در حوزه رمپول‌ها»

میثمی: در مورد چهارچوب سیاست‌گذاری رمپول‌ها، مصوبه قبلی شورای فقهی در سال ۱۴۰۰ را بررسی می‌کنیم. در آن جلسه، درباره رمزارزهای جهان‌روا مانند بیت‌کوین بحث شد و نتیجه‌گیری شد که به دلیل ابهامات موجود و آثار اقتصادی وسیع، مشروعیت آنها دشوار است. اما استخراج رمزارزها برای واردات نیازمند مجوزهای قانونی است. در گزارشی که در کارگروه قم ارائه شد، تأکید ما بر دو موضوع بود: احراز مالیت و بحث غرر که در صورت نیاز دوباره درباره آن بحث خواهیم کرد. در جلسه قبلی شورای فقهی رمزارزهای جهان‌روا مانند بیت‌کوین که فاقد مسئولیت قانونی هستند، تأیید نشده‌اند. اما سایر توکن‌های پرداخت و توکن‌های بانک مرکزی مورد تأیید شورا قرار گرفته‌اند.

ابوالحسنی: آنچه بانک مرکزی انجام داده، بر اساس ماده ۴ و ۵۶ قانون است. بانک مرکزی موظف است در زمینه رمپول‌ها وارد عمل شده و تنظیم‌گری لازم را انجام دهد. در واقع، رگولاتور این حوزه باید با بانک مرکزی همکاری کند. سوال این است که رمپول چیست و چرا باید بانک مرکزی در این زمینه فعال شود؟ قانون تعریفی از رمپول ارائه داده که شامل پول دیجیتال بانک مرکزی (CBDC) و سایر انواع آن می‌شود. این قانون همچنین، به تأیید شورای نگهبان رسیده است. بر این اساس، ما باید به دو ماده قانونی توجه و بررسی کنیم که این رمپول‌ها چه نوعی از رمپول‌ها هستند و کجا باید وارد عمل شویم.

بررسی‌های انجام شده در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که در دنیا چهار نوع از این رمپول‌ها وجود دارد، که یکی از آنها رمپول‌ها یا کریپتوکارنسی‌هایی است که در معاملات مورد استفاده قرار می‌گیرد. به این نوع توکن‌ها، توکن‌های معاملاتی می‌گویند. یکی از انواع این توکن‌ها، توکن‌های مبتنی بر دارایی هستند که بر اساس دارایی‌های واقعی، تولید و منتشر می‌شوند. این توکن‌ها به نوعی دیگر از رمزارزها تعلق دارند که بر اساس کاربرد خاصی ایجاد می‌شوند.

نوع دیگری از توکن‌ها نیز وجود دارد که بانک‌های مرکزی آنها را ایجاد می‌کنند. این توکن‌ها به نوعی ارز دیجیتال هستند که می‌توانند پولی را که در جیب ما یا در حساب‌های جاری داریم، به شکل دیجیتال تبدیل کنند. به این ترتیب، دیگر نیازی به استفاده از پول نقد نیست و می‌توان از کارت‌های مشابه با کیف پول استفاده کرد.

این توکن‌ها به پشتوانه ارز و طلائی که بانک مرکزی مسئول آن است، تولید می‌شوند. در این راستا، ما به تنظیم‌گری این فرایند پرداختیم و تصمیم گرفتیم از موسساتی که وظیفه نظارت بر این امور را دارند، استفاده کنیم. به عنوان مثال، در مورد بیت‌کوین و سایر ارزهای دیجیتال که قبلاً توسط نظام جمهوری اسلامی مجوز دریافت کرده‌اند، این ارزها استخراج شده‌اند و ما نیز می‌توانیم از این مجوزها بهره‌برداری کنیم.

در حال حاضر، این موضوع را مطرح کردیم تا بانک مرکزی بتواند هزینه‌ها را برای واردات و سایر موارد مدیریت کند. تنها نکته‌ای که باید رعایت شود این است که اطلاعات مربوط به این معاملات باید به بانک مرکزی منتقل شود تا از خالی‌فروشی جلوگیری گردد.

شما در مورد نوع اول صحبت می‌کنید که برخی افراد به ماینینگ پرداختند و عده‌ای دیگر اقدام به خرید از صرافی‌ها کردند. این صرافی‌ها ممکن است کالاهایی را به آنها فروخته باشند که ارزش واقعی نداشته باشد، اما پول از آنها دریافت کرده‌اند. به همین دلیل، ما آنها را ملزم کردیم که اطلاعات خود را به سامانه‌ای که به نوعی توسط بانک مرکزی تعریف می‌شود، ارائه دهند تا از کلاهبرداری جلوگیری کنیم.

اکنون در حال نوشتن مواد قانونی برای تنظیم‌گری رم‌پول‌ها هستیم و یک سند شامل ۲۸ ماده قانونی ایجاد کرده‌ایم که در مراحل بعدی باید به تصویب هیئت وزیران برسد. در تهیه این سند، کلیه نهادهای مربوط دخیل بوده‌اند و بخشی از مواد قانونی به دارایی‌های مرتبط با بورس مربوط می‌شود.

نوروزی: توضیحات ارائه شده با توجه به این است که قانون جدید بانک مرکزی از خرداد ماه امسال به اجرا درآمده و مطابق با مواد ۴ و ۵۹ قانون، بانک مرکزی به عنوان نهاد مسئول مدیریت بازار پول و ارز، وظیفه تنظیم‌گری و نظارت در حوزه رم‌زارزها را بر عهده دارد.

از بخش تعاریف سندی که به آن اشاره شد عبور می‌کنم و به موضوع کارگزار رم‌زارز و نهاد امین اشاره می‌نمایم. هر شخص یا نهاد حقوقی باید مجوزی از بانک مرکزی دریافت کند تا بتواند در زمینه خرید و فروش و واسطه‌گری فعالیت کند. همچنین، نهاد امین نیز باید مجوز بانک مرکزی را برای نگهداری و ذخیره‌سازی امن این رم‌زارزها دریافت کند. این موضوع بسیار حائز اهمیت است و در صورت وجود نقص، مجلس باید آن را اصلاح کند. با توجه به تعریف قانون، باید بگوییم که قانون، وظایف مشخصی را برای ما تعیین کرده است. در ماده ۱ این قانون، به وضوح اشاره شده که این رم‌زارزها چه موجودیتی دارند. وظیفه ما این است که مشخص کنیم رم‌پول در کجای این نقشه معنا پیدا می‌کند. در حال حاضر، چهار دسته از رم‌زارزها را شناسایی کرده‌ایم که دو دسته از آنها مربوط به بانک مرکزی نیستند، اما دسته‌های اول و آخر به بانک مرکزی مربوط می‌شوند.

مومن‌واقفی: لازم به ذکر است که کریپتوکارنسی طبق نظری که از دوستان قانون‌گذار دریافت کرده‌ایم، به عنوان رم‌پول در قانون تعریف شده و این تعریف به طور مستقیم از قانون بانک مرکزی اقتباس شده است و به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های رم‌دارایی شناخته می‌شود.

ابوالحسنی: رم‌پول نوعی ارز دیجیتال است که با استفاده از فناوری رمزنگاری در یک پایگاه داده مشترک ایجاد می‌شود. در ماده ۴ قانون، به وضوح اشاره شده که این نوع ارز به صورت متمرکز تعریف شده است. در بند ۱ ماده ۱ قانون بانک مرکزی، به طور مشخص به رمزنگاری و پایگاه داده مشترک اشاره شده است. این تعریف شامل برخی ارزها به جز تتر نیز می‌شود، در حالی که در زمان تدوین قانون، تمرکز اصلی بر روی ارزهای دیجیتال تحت نظارت بانک مرکزی بود. بنابراین،

در حال حاضر، ما با نوعی رمز ارز متمرکز مواجه هستیم که شامل رمز ارزهایی مانند تتر نیز می‌شود، در حالی که محوریت آن بانک مرکزی نیست. در حال حاضر حدود ۳۰۰ تا ۴۰۰ نوع از این ارزها در جهان وجود دارد. ما این تعریف را به عنوان مبنای کار خود قرار داده‌ایم، اما موضوع کریپتوکارنسی‌ها را از بحث خارج کرده‌ایم و اشاره کرده‌ایم که این موضوع در حوزه دیگری قرار دارد.

نوروزی: به بند ۲ سند اشاره می‌کنم که به وضوح بیان می‌کند تنها ممنوعیتی که در سند ما ذکر شده، این است که استفاده از ارزهای دیجیتال، اعم از توکن‌های اوراق بهادار و توکن‌های کاربردی، نباید به عنوان جایگزینی برای پول و ابزار پرداخت در داخل کشور مورد استفاده قرار گیرد.

مومن واقفی: این ممنوعیت برای حفظ حکمرانی ریال است. اگر ارزهای دیجیتال به عنوان ابزار پرداخت به رسمیت شناخته شوند، ممکن است ارزش ریال تحت تأثیر قرار گیرد.

مصباحی مقدم: صرافی‌هایی که ارزهای دیجیتال را جابجا می‌کنند، تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارند و باید از قوانین پیروی کنند.

ابوالحسنی: همچنین، طبق ماده ۵۹، هر نهاد فعال در این حوزه باید تحت نظارت بانک مرکزی باشد. در صورتی که تخلفی صورت گیرد، بانک مرکزی مسئول کنترل آن است.

نوروزی: توکن‌های اوراق بهادار ابزاری هستند که تحت قوانین بورس عمل می‌کنند. جابجایی این اسناد در فضایی با ریسک و مخاطرات بالا انجام می‌شود که شامل ریسک‌های بازار، نوسانات قیمتی و ریسک تحریم است. بنابراین، لازم است که اطلاعات کاملی به مشتریان ارائه شود تا از شرایط فعالیت خود آگاه باشند. کارگزاران و نهادهای امین باید مجوزهای لازم را از بانک مرکزی دریافت کنند. همچنین، این کارگزاران موظفند بر اساس گزارش‌های مورد نیاز بانک مرکزی، اطلاعات را در زمان و قالب مشخص شده ارائه دهند. ترتیبات مربوط به برخورد با تخلفات این بازیگران نیز طبق مواد ۲۲ و ۲۵ قانون بانک مرکزی تعیین شده است. در این سند تلاش شده که فضای نوآوری محدود نشود. در حال حاضر، چنانچه بنا باشد توکن یا ارز جدیدی منتشر شود، باید در محیطی تحت نظارت بانک مرکزی و در قالب سندباکس و آزمون‌های تنظیم‌گری انجام شود. در صورتی که ریسک‌های مربوطه قابل قبول باشد، مجوز فعالیت آن توکن صادر خواهد شد.

در بند ۱۲ به این نکته اشاره شده است که اگر پشتوانه و عرضه اولیه هر توکنی ریال باشد، باید تحت انحصار بانک مرکزی قرار گیرد. همچنین، هرگونه انتشار عرضه اولیه که پشتوانه آن طلا و فلزات گرانبها باشد، نیازمند تصویب هیئت عالی بانک مرکزی است. در مورد انتشار و عرضه اولیه توکن‌های کاربردی که در یک حلقه بسته تبادل می‌شوند و به صورت کلوز لوپ عمل می‌کنند، چند نکته مهم وجود دارد.

یکی از این نکات این است که باید امکان تبادل نظیر به نظیر بین کاربران در آن توکن وجود نداشته باشد تا به ابزار پرداخت تبدیل نشود. همچنین، توسعه بازار مبادله و تعریف آن خارج از زیست‌بوم موجود، مجاز نیست.

توکن‌های رمزارزها یا به عبارتی رمزپول‌های دست اولی که در داخل کشور استخراج می‌شوند، با سازوکاری که در بانک مرکزی و مرکز مبادله طلا و ارز ایران در حال شکل‌گیری است، مشمول تعهدات صادراتی شده‌اند. در این راستا، همکاری‌هایی با وزارت صنعت، معدن، وزارت نیرو و سازمان امور مالیاتی در حال انجام است و این موضوع در حال بررسی و نهایی شدن است.

در مورد نگهداری و خرید و فروش انواع ارزهای دیجیتال توسط اشخاص تحت نظارت (که شامل موسسات مالی اعتباری و لیزینگ می‌شود و به طور مستقیم تحت نظارت بانک مرکزی قرار دارند) لازم است که مجوز جداگانه‌ای از بانک مرکزی دریافت شود. در این سند تأکید شده که ظرفیت تشکل‌های خودتنظیم‌گر در این زمینه مورد بررسی قرار گیرد.

ابوالحسنی: شورای فقهی بایستی نظر خود را در خصوص رمزپول‌ها، طی مصوبه‌ای اعلام کند. این امر نیاز به برگزاری یک جلسه فوق‌العاده دارد.

مصباحی مقدم: مباحث بسیار خوبی در جلسه مطرح شد و لازم است موضوع مجدداً پیگیری شود. اجازه دهید با ذکر صلوات بر محمد و آل محمد، جلسه را به پایان برسانیم.